

Baekelmans, Lode

👤 Persoon

Ulrike Burki (2023)

Lode Baekelmans (1879-1965) was een Antwerpse schrijver en bibliothecaris. In 1933 werd hij de eerste conservator van het Museum van de Vlaamsche Letterkunde, nu het Letterenhuis, en werd hij directeur van de Stedelijke Bibliotheken van Antwerpen.

Volledige voornaam

Ludovicus Henricus

Alternatieve naam

Baeckelmans

Geboorte

Antwerpen, 26 januari 1879

Overlijden

Antwerpen, 11 mei 1965

Inhoudstafel

🕒 Leestijd: 6 minuten

Lode Baekelmans groeide op in de havenbuurt in Antwerpen, waar zijn vader een eethuis voor zeelieden uitbaatte. Hij volgde middelbaar onderwijs aan het Antwerps atheneum en ging in 1899 aan de slag als klerk op het Antwerpse stadhuis. Twee jaar later werd hij op eigen verzoek overgeplaatst naar de stedelijke Volksbibliotheek in de Blindenstraat. Die overplaatsing betekende het begin van een succesvolle carrière in het bibliotheekwezen.

Biografische achtergrond

In 1913 werd Baekelmans onderbibliothecaris en in 1922 bibliothecaris van de stedelijke volksbibliotheek. Hij stichtte het maandblad *Het Toneel* (1915) en de Vereniging van Vlaamse bibliothecarissen (1921) met als tijdschrift *De Bibliotheekgids* (1922). In 1932 werd hij lid van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde (KVATL). Een jaar later werd hij de eerste conservator van het Museum van de Vlaamsche Letterkunde, het huidige Letterenhuis, en werd hij directeur van de Stedelijke Bibliotheken van Antwerpen, een functie die hij tot 1945 zou vervullen.

Baekelmans gaf een tijdlang lessen Nederlandse letterkunde aan een aantal Antwerpse scholen en was verantwoordelijk voor de opleiding van de bibliothecarissen. Vanuit zijn inspanningen voor de professionalisering van het uitgeversbedrijf in Vlaanderen (zie Boekbedrijf), stelde hij in 1922 de oprichting voor van een nationale vereniging voor het innen en uitkeren van auteursrechten (Nationale Vereeniging voor Auteurs). In 1939 stichtte hij de Baekelmansprijs, die om de drie jaar zou worden toegekend aan een Vlaams letterkundig werk waarin de scheepvaart, de zee of de zeeman behandeld wordt.

Vanaf 1945 wijdde hij zich helemaal aan zijn letterkundige werk en zijn memoires; hij was voorzitter (1945-1957) van de door hem in 1907 mee gestichte Vereniging van Vlaamse Letterkundigen, van het Provinciaal Comité van de Benelux en van de Vereniging van Antwerpse Bibliophielen (1946). In 1954 legde hij de eerste steen van het vernieuwde Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven (AMVC).

Verhouding tot de Vlaamse beweging

Baekelmans' inzet voor de Vlaamse beweging situeert zich vooral op cultureel-literair vlak. Hij legde sterk de nadruk op de emanciperende kracht van Nederlandstalige literatuur en onderwijs. Als bibliothecaris spande hij zich in om het Vlaamse volk aan het lezen te krijgen. Hij ijverde daarbij voor een evenredige verdeling van de staatsubsidies voor de aankoop van Frans- en Nederlandstalige literatuur. Verder drong Baekelmans steeds aan op het invoeren van de schoolplicht, verdedigde hij de vernederlandsing van het middelbaar onderwijs en wees hij op de behoefte aan een Vlaamse, Nederlandstalige, universiteit

Onder invloed van Pol de Mont en Antoon Moortgat, zijn leraars aan het Antwerpse Atheneum, engageerde Baekelmans zich aanvankelijk in het anarchistische flamingantisme.

Hij was betrokken bij de oprichting van de letterkundige vereniging Elck wat wils (1894-1896), die sterk onder de invloed stond van het flamingantisch-anarchistische ideeëngoed van August Vermeylen en Van Nu en Straks. In 1899 nam Baekelmans samen met Frans Franck, Jef van Overloop, Richard de Baseleer en Emmanuel de Bom het initiatief tot de Kapelbeweging (zie De Kapel). Hoewel veel van de aanhangers zich in het flamingantisme engageerden, stelde de beweging geen ideologische oriëntatie voorop, maar begreep ze zich als een vrije ontmoetingsplaats van jonge intellectuelen. Baekelmans werkte in die periode ook actief mee aan diverse tijdschriften zoals Onze Vlagge (1897- 1898), De Alvoorder (bestuurder, 1900-1901), Ontwaking (redactielid, 1909-1910) en De Tijd (redactielid, 1913-1914).

In 1919 werd hij door het stadsbestuur drie maanden geschorst naar aanleiding van een voordacht over de Nederlandse letterkunde die hij in 1918 had gehouden voor het activistische Verbond voor Vrede en Vrij Vlaanderen. Baekelmans' houding ten opzichte van het activisme was echter niet eenduidig. Hij hing een Groot-Nederlands gedachtegoed aan, maar keurde de pan-Germaanse gedachte en de proclamatie van de Raad van Vlaanderen af. In 1927 was hij ondervoorzitter van de groep Vlaanderen van het Algemeen-Nederlands Verbond en in 1928 ijverde hij voor amnestie ten gunste van de activisten. In 1954 sprong hij ter wille van 'Antwerpen laat Brussel niet los' (de leuze van de campagne van Lode Craeybeckx) in de bres voor de bescherming van het Nederlands in Brussel.

Literair werk

De haven en de scheepvaart vormden een belangrijke bron van inspiratie in Baekelmans' literaire werk. Zijn beschrijvingen van het Antwerpse leven in de havenbuurt vertonen naturalistische invloeden. Zo bijvoorbeeld in zijn meest bekende roman *Tille* (1912) waarin hij beschrijft hoe de titelheldin haar liefdesverdriet probeert weg te drinken in de kroegen in de havenbuurt. Naast romans schreef Baekelmans ook veel korte verhalen (bijvoorbeeld: *Havenlichtjes* (1905), *Zonnekloppers* (1906) of *Havenvolk en Sinjoren* (1910)). Zeker in zijn vroege werk ligt steeds een duidelijke verbinding voor tussen zijn voorkeur voor het "volkse", zijn sociale onderwerpen en zijn flamingantisme.

Daarop reflecteerde hij in een postuum verschenen interview met Joos Florquin als volgt: 'Als wij, jonge Vlamingen, onderwerpen zochten, dan zochten we ze toch niet bij de verfranste burgerij van dat ogenblik. [...] Maar de kleine man van de straat, daar was ons hart aan verpand, dat waren mensen van ons, en ik heb heel mijn leven die mensen bezig gezien. Er kwam daar voor de mensen van mijn generatie ook sociale aanvoeling bij: we wisten dat het volk niet het leven had waar het recht mocht op hebben.'

Werken

Voordrachten:

– *Wat Vlaanderen in de Letterkunde voortbracht. Voordracht gehouden op 4 Januari 1918 door den heer Lode Baekelmans. 5de voordracht van de reeks: Over het verleden, het heden en de toekomst van Vlaanderen, 1918.*

Literair werk:

- *Uit grauwe nevels*, 1901.
- *Marieken van Nijmegen*, 1901.
- *De waard uit de bloeiende Eglantier*, 1903.
- *De doolaar en de weidsche stad*, 1904.
- *Havenlichtjes*, 1905.
- *Wat Moeder zong*, 1905.
- *Zonnekloppers*, 1906.
- *Dwaze tronies*, 1907.
- *Sinjoorkens*, 1910.
- *Havenvolk en Sinjoren*, 1910.
- *Tille*, 1912.
- *Menschen*, 1917.
- *Meneer Snepvangers*, 1918.
- *Het gemoedelijk leven*, 1919.
- *De idealisten*, 1919.
- *Europa Hotel*, 1922.
- *De blauw schuyte*, 1923.
- *'t Is de liefde*, 1923.
- *De mannen van Elck wat wils*, 1925.
- *De ongerepte heide*, 1926.
- *Het geheim van de drie snoeken*, 1929.
- *Het rad van avontuur*, 1933.
- *Pleisteren*, 1939.
- *Robinson*, 1949.
- *Carabas*, 1950.

Literatuur

- L. Monteyne, *Lode Baekelmans. Een inleiding tot zijn werk*, 1914.
- E. de Bock, *Vlamingen van beteekenis. V. Lode Baekelmans*, 1923.
- M. Marten, *Vlaamsche schrijvers. Lode Baekelmans. Levensschets en Keus uit zijn werken*, 1939.
- P. Arents, *Werk van Lode Baekelmans. Bibliografie.*, in: *Verslagen en Medelingen van de KVATL*, 1954, pp. 483-729.
- G.W. Huygens, *Lode Baekelmans. Monografieën over Vlaamse Letterkunde*, 1960.
- J. Florquin, Lode Baekelmans, in: *Ten huize van...*, dl. 3, 1966.
- E. Willekens, Lode Baekelmans, in: *Twintig eeuwen Vlaanderen*, dl. 14, 1976, p. 125.
- G. Schmook, Lode Baekelmans, in *Jaarboek van de Maatschappij der Nederlandse letterkunde te Leiden*, 1967- 1968.
- G. Schmook, *Lode Baekelmans (1879-1965)*, 1974.
- Stijn Vanclooster, Eenen nieuwen morgen vol zonnige dromen. Hoe De Kapel leven bracht in het Antwerpse cultuurlandschap, in: *Vlaanderen*, jg. 52, 2003.
- S. Vanclooster m.m.v. J. Moulaert & E. Joos, *De Kapel tussen droom en daad. Anarchie en artistieke heropleving in Antwerpen rond 1900*, 2013.